

Odpor občanů vůči záměru vybudovat v jejich sousedství službu pro lidi s postižením

Případová studie byla vytvořena na základě konkrétní zkušenosti v jednom zařízení zapojeném do projektu Podpora transformace sociálních služeb: Domov pro osoby se zdravotním postižením Zašová, předmětná obec Zubří, jaro a léto 2011. V dalším textu (kromě citací z médií) zařízení ani obec neidentifikujeme, neboť se domníváme, že to pro tento účel není podstatné. Uvedené okolnosti mohou nastat (a v dílčích ohledech nastávají) také v jiných místech.

V jednom menším městě se rozhořela velmi ostrá diskuse o záměru, aby se do nově postavených dvou domů v různých lokalitách přestěhovalo po osmnácti klientech zařízení z vedlejší obce. V té obci, kam se měli klienti stěhovat, se vzbouřili místní občané, sepsali petici a nakonec prosadili, že se tam nic stavět nebude.

Protesty občanů

Ve městě a okolí se objevily letáky, které velmi přímočaře protestovaly proti stěhování lidí s postižením z ústavu do tohoto města. Na letáku se objevovala slova jako „vražda“, „devianti“ apod.

Byla založena webová stránka, kde byly doplňovány aktuality k případu a hlavně probíhala diskuse, která se nesla zhruba v tomto duchu:

Pavčina: Projekt transformace klientů sociálních ústavů je ještě "v plenkách", nechceme, aby s námi, našimi dětmi a také hodnotou našich ještě dlouho...nesplacených nemovitostí někdo experimentoval!!! Také jsme dosti překvapeni, že nikdo z kompetentních osob s námi, kterých by se tento projekt dotknul nejvíce (názvy ulic), nikdo předem nekomunikoval, o problému nediskutoval...

Ladi: Podpořte petici proti plánované výstavbě ústavu pro duševně nemocné, na ulici XX a na ulici nad YY. Petiční archy budou k dispozici v Tesco u vchodu nebo v masně Novák.

Josef: Integrovat je do míst, kde si lidé představovali, jak budou v klidu žít, je podle mě nevhodné. Také nikdo nebyl proti výstavbě nových zařízení, ale všichni byli proti vybrané lokalitě. Případá mi to velmi podobné jednomu našemu politiku, který si do lůžka vzal tmavší občanku, vyhlášoval něco o integraci dalších takových občanů do společnosti, ale bydlet s nimi ve stejném domě odmítl. Proč asi?

Občané také kontaktovali politiky v obci a jednali s nimi o záměru vystavět v jejich sousedství bydlení pro lidi s postižením.

Veřejné projednání

Starosta města reagoval svoláním veřejného projednání záležitosti do místního kina. Zúčastnilo se něco přes sto občanů. Setkání bylo zahájeno 45 minut trvajícím blokem přednášek ze strany pracovníků krajského úřadu, zařízení a dalších organizací – tématem byla transformace a soužití s lidmi s postižením. V průběhu tohoto bloku narostla nevraživost účastníků slyšení, kteří ze sálu volali věty jako: *My se chceme ptát, Přišli jsme diskutovat, ne tu poslouchat propagandu*. Dá se říci, že takto dlouhý a jednostranně zaměřený úvod přispěl k vyhrocené atmosféře jednání.

V následující diskuzi udávala tón asi trojice neaktivnějších, kterým ostatní spíše přitakali a sekundovali. Hlavní výhrady a výčitky se týkaly těchto témat:

- nedostatečná informovanost o záměru (předem i nyní, jak přímo, tak např. na webových stránkách)
- strach z klientů rušeného zařízení, zejm. ve spojitosti s nejistotou, jak bude zajištěna péče v nových podmínkách („co tam budou celý den dělat, budou se poflakovat po okolí...“; „já mám malou dceru, se o ní bojím“)
- výhrady ke kvalitě zpracování projektu transformace; v souvislosti s výše uvedenými body, zejm. nejasnou situací v zajištění péče v nových službách
- proč byla vybrána právě tato místa; „my tu máme nové domy na hypotéku, proč sem dáváte tyto lidi / tuto stavbu“

Pro jednání bylo charakteristické, že se obě strany spíše neposlouchaly – byl to více monolog dvou stran, než diskuze. (Atmosféru a průběh jednání výrazně ovlivňovala také skutečnost, že zástupce zařízení ve webovém diskuzním fóru přirovnal odpůrce integrace lidí s postižením k vůdci nacistického Německa. Tento výrok byl pro účastníky jednání velkým zdrojem pro negativní postoje a zároveň v jejich očích diskvalifikoval daného pracovníka z další diskuze.)

O jisté propojení se pokusila jedna účastnice z publika, když apelovala na přítomné, aby se chovali k lidem s postižením slušně, že ona má takového syna a že jí je z této diskuze hrozně. Její hlas ale vzápětí zanikl a pokračovalo se v obvyklém tónu.

V další části jednání vystoupil s příspěvkem psychiatr, který pracuje s klienty zařízení. Bylo zřejmé, že jeho argumentům účastníci naslouchají – zřejmě jej vnímali jako osobu, která není nijak spojena se samotným projektem transformace (a tedy v něm nemá zájem). Zároveň si mezi sebou rozuměli, neboť psychiatr běžně používal pojmy jako *mentální retardace*, které byly pro účastníky známé a srozumitelné. (Na rozdíl např. od pojmu *míra podpory*, který používali zástupci zařízení a který účastníci zaměňovali právě s „retardací“.)

Jednání skončilo po více než dvou hodinách bez zjevného výsledku. Dle odposlechnutých hovorů účastníků a jejich nálady bylo zřejmé, že oni to považují za svůj úspěch a mají za jasnou věc, že se nic stavět nebude.

Ukázalo se, že mají pravdu.

Chronologie mediálního zpracování případu

Případ zaznamenala také média. Nejprve místní noviny a televize, s určitým zpožděním a z jiného úhlu jej uchopila i média celostátní.

Na níže uvedených člancích je dobře vidět rozdíl ve vnímání tématu na místní a národní úrovni:

- lokální média vnímají a zdůrazňují místní rozměr a zájem, tím pádem dávají větší prostor i negativním názorům a postojům, jsou nakloněna vnímat případ podobně jako protestující veřejnost, nebo jí alespoň dávat významný prostor; důvody pro to mohou být různé, nabídli bychom dva
 - média chtějí zastávat zájem svých čtenářů (diváků), což jsou v tomto případě odpůrci transformace
 - média mívají tendenci být proti „establishmentu“, vystupovat proti úřadům a jejich rozhodnutím
- celostátní média vnímají případ spíše přes optiku společenské integrace a lidských práv – vylučování lidí s postižením ze společnosti jim je proti srsti a jakkoli se snaží dát prostor druhé straně, z jejich zpracování je zřejmá tendence k tomu souhlasit s obecným záměrem zapojit lidi s postižením do běžné společnosti

médium	titulek	datum
Valašský deník	Postižené v Zubří nechtějí	21.6.2011
Odpolední TN TV NOVA	Petice proti výstavbě dvou domů pro postižené v Zubří	26.6.2011
idnes.cz – blog	Proč se Zubří bojí "jinakosti"? (Petra Kameníčková)	11.8.2011
zpravy.IDNES.cz	Nechceme v Zubří „nebezpečné“ postižené, psaly letáky. Radní ustoupili	24.8.2011
Mladá fronta DNES	Postižení ze Zašové nejsou nebezpeční, říká lékař	25.8.2011
ČRo 1 – Radiožurnál	V Zubří občané proti výstavbě chráněných domovů pro handicapované osoby	25.8.2011

Zhodnocení

Problematika transformace je většinou lidem cizí. Člověk se řídí intuicí nebo osobní zkušeností, málokdo ví o sociálních službách tolik, aby byl schopen si utvořit názor.

Existují oblasti lidské činnosti, které jsou vnímány negativně – pokud se rozšíří informace, že se bude v blízkosti vašeho bydliště stavět velký supermarket, kvůli kterému padne nějaký park, nebezpečná chemička, bude to mít jistou pachut' pro člověka neznalého.

Všichni, kdo se pouští do aktivity, která může přinést negativní reakce veřejnosti, musí být připraveni na obhajobu svých činností.

- Je proto lepší být v předstihu, připravit si portfolio argumentů.
- Důležité je také být v komunikaci aktivní a přicházet s informacemi jako první.
- Je důležité naslouchat výhradám a argumentům protistrany. Dát najevo, že se jejich výhradami vážně zabýváme (i když s nimi silně nesouhlasíme).

Na základě zkušenosti s veřejným projednáním bychom v podobných situacích doporučovali:

- zajistit moderátora diskuze, který bude nezávislý na obou stranách sporu
- ujasnit si před samotnou akcí, jaká je situace (jaké jsou největší výhrady odpůrců), jaká je naše pozice a čeho chceme na projednání dosáhnout
- v úvodním příspěvku shrnout situaci: účel a podstatu záměru, jeho zdůvodnění; výhrady odpůrců, stručná a věcná reakce na ně, zároveň reagovat na největší výhrady odpůrců (ještě než zazní na místě); vymezit hřiště – očekávání od této akce (zároveň by bylo dobré udržet tento příspěvek v čase kolem 10 – 15 minut, aby mohla co nejdříve začít diskuze)

Pro další doporučení a informace k podobným situacím viz Průvodce v komunikaci s veřejností.

S využitím:

Jakub Kněžů: podklady pro workshop na setkání krajů v projektu Podpora transformace, 7.12.2011